

SAŽETAK ODLUKE

ANCHEV PROTIV BUGARSKE
OD DANA 5. PROSINCA 2017. GODINE
ZAHTJEVI BR. 38334/08 i 68242/16

*Razotkrivanje podnositelja kao suradnika sigurnosnih službi bivšeg komunističkog režima
bilo je nužno u demokratskom društvu*

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva, Haralambi Borisov Anchev, bugarski je državljanin i odvjetnik po zanimanju. Devedesetih godina prošlog stoljeća obnašao je različite javne funkcije, uključujući funkciju ministra pravosuđa i zamjenika predsjednika vlade. Osim toga, bio je član Vrhovnog Vijeća Odvjetničke komore te član uprave privatnog trgovačkog društva koje je kupilo državnu imovinu. Nedugo nakon pada komunističkog režima potkraj 1989. godine, bugarska je vlada odlučila zatvoriti sigurnosno obavještajnu službu koja je djelovala za vrijeme navedenog režima. Nakon dugotrajnih političkih i pravnih previranja, 2006. godine donesen je Zakonu o pristupu i objavljivanju dokumenata te razotkrivanju pripadnosti bugarskih državljana državnoj sigurnosnoj i obavještajnoj službi Bugarske narodne armije. Na temelju ovog zakona, svatko tko je obnašao određenu javnu dužnost ili bio uključen u određenu javnu djelatnost u bilo kojem trenutku od 10. studenoga 1989. godine, odnosno od pada komunističkog režima u Bugarskoj, bio je podvrgnut provjeri radi utvrđivanja povezanosti s bivšim sigurnosnim službama i razotkriven u slučaju postojanja takve povezanosti. Navedene provjere i razotkrivanje provodila je posebna Komisija izabrana od strane zakonodavnog tijela na temelju informacija sadržanih u evidencijama bivših sigurnosnih službi. Komisija je provela tri istrage nad podnositeljem, te je na temelju pronađenih isprava utvrdila da je podnositelj u razdoblju od 1982. do 1990. godine, bio povezan s odjelom bivše sigurnosne službe koji se bavio prikupljanjem i analizom podataka. Komisija je ovu odluku objavila na svojoj web stranici. Nakon toga, podnositelj je napisao članak u dnevnim novinama opovrgavajući da je bio suradnik sigurnosne službe, i ističući kako su sigurnosne službe često unosile lažne podatke u isprave s ciljem ispunjavanja kvota za zapošljavanje ili zbog drugih, skrivenih motiva. Podnositelj je zatražio i sudsko preispitivanje odluka Komisije. Domaći sudovi su utvrdili da Komisija nije dužna provjeravati istinitost podataka u zapisima, nego ih jednostavno mora zabilježiti i javno objaviti, bez diskrecijske ocjene predmeta. Uloga Komisije ograničena je na dokumentiranje pronađenih činjenica i njezine su odluke isključivo deklaratorne. To je stoga što cilj Zakona iz 2006. nije sankcioniranje ili lustracija članova osoblja i suradnika bivših sigurnosnih službi, već objavljivanje informacija pronađenih u zapisima bivših sigurnosnih službi koje se tiču osoba uključenih u javne djelatnosti, s ciljem vraćanja povjerenja javnosti i sprječavanja ucjenjivanja. U svojoj odluci od 26. ožujka 2012. Ustavni sud je proglasio Zakon iz 2006. godine ustavnim.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 8., 6. i 13. Konvencije, podnositelj je prigovorio da su ga odluke, kojima je razotkriven kao suradnik sigurnosnih službi, stigmatizirale i povrijedile njegovo pravo na privatni i društveni život. Tvrdio je da su navedene odluke donesene bez procjene vjerodostojnosti zapisa i bez utvrđivanja njegove konkretne uloge u radu navedenih službi, čime

je pitanje je li doista surađivao sa sigurnosnim službama, ostalo otvoreno. Također je prigovorio da nije imao djelotvoran pristup sudu i da je postupak sudskog preispitivanja odluka bio nepošten.

ODLUKA SUDA

Sud je najprije utvrdio da je ograničenje podnositeljevog prava na privatni život bilo u skladu s legitimnim ciljem zaštite javne sigurnosti, sprječavanja nereda te zaštite prava i sloboda drugih, te sa Zakonom iz 2006. koji je jasno propisao okolnosti pod kojima određena osoba može biti provjerena i razotkrivena.

U odnosu na pitanje je li navedeno ograničenje bilo nužno u demokratskom društvu, Sud je raspravljao jesu li usvajanjem ovakvog sustava razotkrivanja, bugarske vlasti djelovale u okviru svoje granice procjene. Ta je granica bila široka u ovome predmetu, kako zbog toga što su države članice koje su izašle iz nedemokratskih režima općenito morale imati široku slobodu procjene pri odabiru načina suočavanja s nasljeđem navedenih režima, tako i zbog toga što je bugarski Zakon iz 2006. godine izglasan nakon dugotrajne rasprave o toj temi i uz višestranačku potporu. Ustavni sud Bugarske je ispitao ravnotežu između sukobljenih interesa te usklađenost navedenog Zakona s načelima koja proizlaze iz sudske prakse Europskog suda, te ga je 2012. godine proglasio ustavnim. Sud je prihvatio da je takav sustav razotkrivanja imao za cilj poboljšati transparentnost javnog života i unaprijediti povjerenje u nove demokratske institucije nakon pada komunističkog režima.

Odabrani način razotkrivanja suradnika bivših sigurnosnih službi, prema mišljenju Suda, bio je u okviru granica slobode procjene koju je imala Bugarska. Zakon je obuhvatio samo one koji su zauzeli važne funkcije u javnom životu nakon pada komunističkog režima. Osim toga, odluke Komisije bile su deklaratorne naravi i nisu uključivale sankcije ili pravne posljedice, a osobe koje su bile razotkrivene na takav način nisu bile podvrgnute društvenoj stigmati. Naime, veliki broj javnih osoba razotkriven je u razdoblju od 2007. bez ozbiljnijih društvenih, pravnih i financijskih posljedica. I podnositelj je nakon razotkrivanja ostao uključen u poslovni i javni život.

Postupak razotkrivanja bio je strogo ograničen i osiguran brojnim zaštitnim mehanizmima protiv arbitrarnosti ili zlouporabe. Postupak je povjeren posebnoj nezavisnoj Komisiji, čiji su članovi bili odabrani od strane zakonodavnog tijela i čije su odluke bile podložne sudskoj kontroli na dvije razine nadležnosti.

Premda bugarski pristup nije omogućio pojedinačnu procjenu dokaza za svaku osobu čije se ime pojavljivalo u zapisima sigurnosne službe, Sud je utvrdio da je to bilo opravdano. Naime, većina dokumenata bivših sigurnosnih službi bila je nepovratno uništena, stoga je Zakonom iz 2006. predviđeno razotkrivanje svakoga čije se ime pojavljivalo u sačuvanim zapisima čak i ako nije bilo nikakvih drugih dokumenata koji bi dokazali suradnju te osobe sa sigurnosnim službama. U protivnom, suradnici o kojima su zapisi ostali neuništeni bili bi neopravdano podvrgnuti nepovoljnijem postupanju.

Nadalje, za razliku od drugih bivših komunističkih zemalja Istočne Europe, od kojih su se neke opredijelile za lustraciju, a druge za oduzimanje glasačkih prava, bugarski sustav razotkrivanja nije podrazumijevao moralnu osudu. Bugarski su sudovi izričito naglasili da razotkrivanje ne

znači službenu potvrdu suradnje, nego samo objavu preostalih, neuništenih zapisa bivših sigurnosnih službi.

Sud je na kraju utvrdio da je podnositelj odmah nakon razotkrivanja njegove povezanosti sa sigurnosnim službama, imao mogućnost uvida u objavljene zapise, a zatim i javnog osporavanja njihove vjerodostojnosti u medijima.

Slijedom navedenog, bugarske vlasti nisu prekoračile granicu procjene pri odabiru načina suočavanja s nasljeđem bivših komunističkih režima. Da su pribjegle mjerama poput lustracije ili ograničenja prava glasa, što predstavlja veći stupanj miješanja u privatni život pojedinaca, zaključak je mogao biti drugačiji.

Glede ostalih podnositeljevih prigovora koji se tiču povrede prava na djelotvoran pravni lijek i povrede prava na pristup sudu, Sud je utvrdio da je način na koji su domaći sudovi ispitali podnositeljeve prigovore u danim okolnostima bio dovoljno učinkovit te nije povrijeđen zahtjev iz članka 6. st. 1. Konvencije.

Slijedom navedenoga, Sud je utvrdio da je razotkrivanje podnositeljeve povezanosti sa bivšim sigurnosnim službama bilo „nužno u demokratskom društvu“, te je odbacio zahtjev podnositelja kao očigledno neosnovan.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.